herpy

VARANER

# *Varanus salvator*

*Varanus salvator* er en av verdens største øgler, hanner typisk 150-240 cm og hunner 120-180 cm lange, en halvt vannlevende varan fra sumper, elver og mangrove i Sør- og Sørøst-Asia. Veiledningen er et oppslagsverk om artens biologi og krav.

Familie: Varanidae  Engelsk: Common Water Monitor  Tidligere navn: *Stellio salvator*  Publisert 15. november 2026

**FAKTABOKS**

## DYRET

| | |
|---|---|
| Voksenstørrelse | **120-240 cm**<br>total lengde inkl. hale |
| Vekt | **3 000-20 000 g** |
| Levealder | **15-25 år** |
| Aktiv | **Om dagen** |
| Levevis | **Trelevende, bakkelevende og semiakvatisk** |
| Biotop | **Regnskog og våtmark** |
| Vanskelighetsgrad | **Ekspert** |

## STELL

| | |
|---|---|
| Min. terrarium | **245 × 185 × 245 cm**<br>L × B × H for 1 voksent dyr |
| Temperatur, dag | **27-32 °C** |
| Varmeplass | **35-60 °C** |
| Temperatur, natt | **21-24 °C** |
| Luftfuktighet | **60-70 %** |
| Vann | **Vanndel**<br>dybde 35-50 cm |
| UVB | **Anbefalt**<br>Ferguson-sone 3 |
| Kosthold | **Insekter, virveldyr og mark/snegler** |
| Holdes | **Alene eller parvis** |

## AVL

| | |
|---|---|
| Formering | **Eggleggende** |
| Kjønnsmoden | **24-60 mnd.** |
| Kullstørrelse | **6-40 egg** |
| Kull per år | **1-2** |
| Inkubasjon | **180-270 dager**<br>ved 25-30 °C |

## VERN OG PAPIRER

| | |
|---|---|
| CITES | **Liste II** |
| EU-vedlegg | **Vedlegg B** |
| IUCN | **Livskraftig (LC)** |

## Om arten

Arten er en kraftig, langhalset varan med avlang snute, sterke kjever med sagtakkede tenner og store, skarpe klør. Kroppen er mørkebrun til nesten svart med gule flekker som blekner med alderen, og fra øynene løper mørke, gulkantede bånd bakover. Skjellene er kjølede, og halen er lang, muskuløs og sammentrykt fra sidene, så den kan brukes som ror i vann. Tungen er dypt kløvd. Unger har en tydeligere tegning enn gamle dyr, men hos den svarte formen fra det sørvestlige Thailand og den nærliggende delen av Malaysia er ungene helt svarte fra klekkingen.

*V. salvator* regnes som en av verdens lengste øgler. Hannene er tydelig større enn hunnene: voksne hanner blir typisk 150-240 cm lange inkludert hale og hunner 120-180 cm, og den største registrerte er målt til 321 cm. Vekten varierer mye: dyr fanget til skinnhandel på Sumatra veide i gjennomsnitt omkring 3,5 kg og var 142-150 cm lange, mens store, velnærte dyr kan veie 20 kg eller mer, og det er oppgitt over 50 kg for dyr i fangenskap. En voksen varan er altså ikke et dyr man kan oppbevare i et vanlig terrarium.

Taksonomien er omstridt. Arten ble beskrevet i 1768 som *Stellio salvator*, og navnet er knyttet til dyr fra Sri Lanka. Gruppen omfatter mange geografiske former, blant annet dem fra Sørøst-Asia og Java, Andamanene og Sulawesi. Flere tidligere underarter (for eksempel *V. cumingi*, *V. marmoratus* og *V. nuchalis*) regnes siden 2007 som egne arter. Det betyr at navn i handelen og i eldre litteratur kan dekke ulike dyr, og at opplysninger om stell ikke alltid kan overføres fra den ene formen til den andre.

Alle former er store, kraftige og intelligente rovdyr. Arten er langlivet: den blir minst 15 og formentlig over 20 år i fangenskap og kan vokse fra en unge på 25-30 cm til et dyr på over 1 m på to år. Den krever et rom eller en stor utendørs innhegning, et basseng den kan dykke helt ned i, varme på solplassen og hele byttedyr i store mengder. Plassen, fôrutgiftene og tiden er den egentlige begrensningen, ikke interessen for dyret.

Les mer: Varme og temperatur

## Utbredelse og leveområde

*Varanus salvator* finnes fra Sri Lanka og det østlige India over Bangladesh, Myanmar, Thailand, Kambodsja, Laos og Vietnam til det sørlige Kina, herunder Hainan, og videre gjennom Malaysia og Singapore til Indonesia med blant annet Sumatra, Borneo, Java, Bali, Lombok, Sumbawa, Flores og Sulawesi. Arten er en av de mest utbredte varanene overhodet. På Andamanene og de sørlige Nikobarene lever en egen form.

Den finnes overveiende i lavlandet og er registrert opp til omkring 1.800 m, men kjerneområdet ligger under 1.000 m. Varanene som lever på Filippinene, regnes i dag som andre arter. Dyr i det sørøstlige USA stammer fra utsatte eller rømte dyr og er ikke med på kartet. Funn av dyr utenfor det naturlige området skyldes utsetting eller rømming.

> **Naturlig utbredelse:** Sri Lanka, India, Bangladesh, Myanmar (Burma), Thailand, Kambodsja, Laos, Vietnam, Kina, Malaysia, Singapore og Indonesia.

### LEVEOMRÅDE

*Varanus salvator* er knyttet til vann. Den lever langs innsjøer, elver, dammer, sumper og kanaler og i mangrove, og den finnes både i uberørt skog og tett på mennesker, for eksempel i parker og kanalsystemer i byer, der den ikke forfølges. Mangrove, sumper og lavtliggende våtmarker er de viktigste leveområdene. Arten klarer seg dårlig der vegetasjonen og vannet forsvinner.

Den er en fremragende svømmer som styrer med halen, og vann er også dens flukt- og skjulested. Unge dyr lever mest i trærne, mens voksne er mest bakkelevende; presset klatrer de opp i trær eller hopper i vannet. Klimaet er fuktig og tropisk med jevne temperaturer hele året, og i fangenskap i et varmt klima har dyrene vært mest aktive tidlig på formiddagen på solfylte dager.

## Stell

### TERRARIET

Det som må regnes med, er et voksent dyr på 120-240 cm. Et vanlig terrarium er ikke tilstrekkelig. Til ett voksent dyr er minstemålet omkring 245 × 185 × 245 cm (lengde × bredde × høyde), og et avlspar må ha minst 245 × 245 × 245 cm. Til store hanner er det et minimum, og mer er alltid bedre. Et avlspar er holdt i et utendørs anlegg i tropisk klima på omkring 46 m², hvorav knapt 8 m² vann med en dybde på 37 cm, omgitt av en 2 m høy, glatt mur med et 1 m dypt fundament mot utgraving.

Nyklekkede unger på 25-30 cm kan i starten bo i et terrarium på omkring 90 × 45 × 40 cm, men de vokser raskt: et årsgammelt dyr trenger omkring 120 × 120 × 120 cm, og et voksenanlegg må være klart i løpet av et par år. Glassterrarier holder ofte dårlig på varme og fukt. Planlegg alltid for voksenstørrelsen fra begynnelsen.

Innred med et vannbasseng der dyret kan svømme og dykke helt under; en dybde på minst 35-50 cm er rimelig. Arten setter ofte fra seg urin og avføring i vannet, så vannet må byttes daglig med mindre det er et kraftig filter, og filterets innsug må ikke kunne holde dyret fast under vann. Gi dypt, fast substrat å grave i, for eksempel en blanding av jord og sand uten for høy leirandel, og mange skjul: hule trestammer, kasser og rør. Arten klatrer gjerne, også som voksen, så utnytt høyden med kraftige grener, hyller og stammer som kan bære dyrets vekt. Skjør innredning som levende planter blir raskt ødelagt. Alle dører skal ha sikre låser, fordi arten er sterk, og den kan grave, klatre og finne svakheter i en lås. Lamper og varmekilder skal være skjermet mot klør og hale, så dyret ikke brenner seg.

## TEMPERATUR

*Varanus salvator* er varmekrevende og skal ha en tydelig temperaturgradient. Bakgrunnstemperaturen om dagen er 27-32 °C. Oppgavene for solplassen varierer fra 35-36 °C til en overflatetemperatur på 52-60 °C målt med et infrarødt termometer; de høye tallene gjelder selve overflaten som dyret ligger på. Flere spotlamper side om side over en stor flate varmer hele dyret jevnt og reduserer risikoen for brannskader. Om natten kan temperaturen falle til 21-24 °C, men mange holder den nesten konstant.

Et dyr med passende varme soler seg en stund, går rundt i anlegget og vender tilbake til solplassen flere ganger om dagen. Ligger det på solplassen hele tiden, er det for kaldt, og soler det seg aldri, er det for varmt. En kjøligere sone i skygge er avgjørende, fordi arten etter måltider og soling gjerne søker skygge og vann. En vinterdvale er ikke nødvendig for en tropisk art som denne.

Les mer: Vinterdvale og årstider

## LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal ligge omkring 60-70 %. Arten kommer fra fuktige, tropiske våtmarker, men stillestående, fuktig luft gir hudinfeksjoner, så god ventilasjon er like viktig som fuktigheten. En stor vanndel hever fuktigheten, og substratet i gravesonen skal holdes lett fuktig, men ikke vått. Ventilasjon forebygger også mugg, ammoniakk og bakterievekst.

Arten drikker av vanndelen sin, og vannet må derfor holdes rent. Bytt det jevnlig og fjern avføring daglig. Et stort vannbasseng er tungt og krever et fast gulv, avløp og en vanntett overflate.

## LYS OG UVB

Arten er dagaktiv og soler seg mye. Bruk en kraftig varmelampe over solplassen og UVB til dyr med stort solbehov (Ferguson-sone 3). UVB skal dekke en stor del av solplassen, og dyret skal samtidig kunne trekke seg i skygge. UVB-behovet for akkurat denne arten er ikke dokumentert; anbefalingen er lånt fra nærstående, dagaktive varaner.

Ha lyset tent cirka 12 timer om dagen året rundt, fordi arten lever nær ekvator. Om natten skal det være mørkt. Lamper settes utenfor rekkevidden til dyret eller i et kraftig vern.

Les mer: Lys og UVB

## FÔRING

*Varanus salvator* er kjøtteter og tar nesten alt den kan overmanne: fisk, frosker, krepsdyr, bløtdyr, insekter, egg, fugler, gnagere og åtsler. Unger lever mest av insekter og fôres daglig til annenhver dag det første året, for eksempel med sirisser og kakerlakker som pudres med kalk og D3-vitamin, supplert med fisk, frosker og av og til nyfødte mus; nyklekkede unger har begynt å ete sardiner og nyfødte mus i løpet av den første uken. Gradvis går de over til hele byttedyr som gnagere, fisk og fjørfe. Årsgamle dyr fôres tre-fire ganger i uken og voksne over to år to-tre ganger i uken. Fôret skal være hele dyr, fordi bein og innmat gir kalk og vitaminer som kjøtt alene ikke gir.

Et par voksne dyr i fangenskap har fått 1-2 mellomstore rotter omtrent hver tredje dag, supplert av fisk, sardiner og en kjøttbasert gelé. Arten sier sjelden nei til et måltid og blir lett for feit, og gnagere alene fører til fedme og fettlever. Bytt derfor mellom fisk, fugl, egg og gnagere, og vei dyret jevnlig. Etter et måltid skal dyret kunne sole seg for å fordøye. Hermetikk til hunder og katter er uegnet, og kyllinger gir løs, sterkt luktende avføring som krever øyeblikkelig rengjøring. Fôringen koster mer jo større dyret blir, og er en vesentlig del av den livslange utgiften.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

## ATFERD OG HÅNDTERING

En voksen *Varanus salvator* er et sterkt og farlig dyr. Den forsvarer seg med halen, klørne og kjevene. Et halesmell kan gi stygge skader, klørne kan flenge dypt, og et bitt fra en stor varan kan gi alvorlige sår som lett blir betent. Varaner har sannsynligvis giftkjertler, men hva giften betyr ved bitt på mennesker, diskuteres fortsatt, så et bitt bør behandles som mer enn et vanlig sår. Det er registrert bitt på mennesker fra ville dyr som krever mange sting.

Unger er ofte nervøse og biter, men oppdrettede, håndtamme dyr kan bli svært rolige og ta mat fra hånden. Det krever mange måneders tålmodig arbeid med korte, rolige og positive kontakter. Nærm deg nedenfra og ikke ovenfra, fordi bevegelser over dyret oppleves som truende, og gjerne mens dyret ligger i lavt vann, der det er tryggere. Også en tam hann kan være uforutsigbar. Håndtering av store dyr krever erfaring, ro, to personer og verneutstyr som kraftige hansker. Det må aldri være små barn eller andre dyr i nærheten, og arten er ikke et kjæledyr.

Varaner kan bære salmonella. Vask hendene grundig etter all kontakt med dyr, vann, avføring og fôr. Hold dyrene enkeltvis; par kan holdes sammen hvis det er stor plass og mange skjul, men de må følges nøye. Hunner kan være mer sky enn hanner og trekker seg raskt til skjul eller vann.

Les mer: Karantene og hygiene

## Avl

### KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Voksne hanner er større enn hunnene, har en bredere og kraftigere snute og tydelige buler etter hemipenis, mens hunnene er slankere med en spissere snute. Kjønnsbestemmelse er vanskelig hos unge dyr og krever en veterinær eller en erfaren person. I fangenskap blir både hanner og hunner kjønnsmodne allerede ved utgangen av andre leveår, når de er litt over 1 m lange med en snute-kloakk-lengde på omkring 50 cm; førstegangshunner har veid 1,3-2,5 kg. Kjønnsmodenheten avhenger formentlig mer av veksten enn av alderen, og i naturen regnes det med tre til fem år. Hunner bør først settes i avl når de er i god hold.

### PARRING

I naturen yngler arten mellom april og oktober, og i fangenskap følger eggleggingen stort sett samme sesong. Arten er oppdrettet mange ganger i zoologiske hager siden 1960-årene og oppdrettes nå jevnlig av enkelte private avlere, også i fargevarianter. Velnærte hunner kan komme i paringsstemning flere ganger i året. Hannen settes til hunnen når eggblærene hennes er modne; det kan følges med ultralyd, der eggblærer på 15-25 mm viser riktig tidspunkt. Det kan også være en fordel å holde paret adskilt i perioder på 4 uker til 3 måneder for å få fram paringsstemning; det er lånt fra nærstående arter. Hannen fjernes når paringen er over, så hunnen kan ete og sole seg i fred.

### EGGLEGGING OG KULL

Hunnen legger eggene 30-45 dager etter paringen, i naturen i råtne trestubber og i hull i bakken. Kull i fangenskap har vært på 6-18 egg, hos unge førstegangshunner 8-14 og hos eldre, store hunner 7-17; i naturen er det oppgitt opptil 40. Samme hunn kan legge to kull i året. Hunnen graver prøvehull i flere dager før hun legger eggene i et omkring 30 cm dypt hull og dekker dem med gress og jord. Gi henne dypt, løst og lett fuktig substrat på omkring 30 °C eller en stor, mørk eggleggingskasse med adgang ovenfra, med god tilgang til varme og vann. Eggene er 67-89 mm lange og veier 33-82 g, og hele kullet kan veie 22-40 % av hunnens vekt.

Leter hun forgjeves etter en passende plass, kan hun bli stresset eller holde tilbake eggene. I et anlegg med mye leire er eggene i fare for å bli kvalt, fordi leiren holder på fuktigheten og stenger for lufta.

### INKUBASJON

Eggene skal fjernes fra anlegget rett etter egglegging, fordi dyrene eter egg og graver i dem. Fjern det meste av leiren hvis det er noe, legg eggene ned i fuktig perlitt eller vermikulitt, og vend dem ikke; marker oversiden med en blyant. Rugetemperaturen har vært 25-30 °C, og jo høyere temperatur, desto kortere tid. Ved 30 °C klekker eggene etter seks-sju måneder, ved omkring 29 °C er det i gjennomsnitt oppgitt 242 dager, og egg ved 25-26 °C klekket etter 240 dager. Oppgavene varierer altså fra omkring 180 til 270 dager.

Noen egg går ofte tapt: i et kull på 12 gikk 7 til grunne i løpet av de første månedene, og bare 5 klekket. Klekkingen kan ta flere dager, fordi ungene blir i egget i opptil 48 timer etter at de har gjennombrutt skallet. Hjelp bare hvis det er strengt nødvendig, og søk veterinær ved blødning fra navlen.

### OPPDRETT AV UNGER

Ungene er ved klekkingen omkring 25-30 cm lange (snute-kloakk-lengde 12-14 cm). De holdes enkeltvis for å unngå bitt og kannibalisme. De begynner i løpet av en uke å ete sardiner og nyfødte mus, og deretter lever de mest av insekter supplert med fisk og små gnagere, daglig til annenhver dag. Unger er klatrere, så gi grener og planter, og hold høy varme og passende luftfuktighet.

De vokser raskt: i en avlsgruppe var både hanner og hunner 108-134 cm lange og veide 1,3-3,4 kg ved toårsalderen, og de må flyttes opp med jevne mellomrom til større enheter. Planlegg hva de unge dyrene skal bruke som voksne før eggene rugs: et kull på 12 unger gir 12 dyr på over 150 cm, og det er vanskelig å finne steder til dem.

Les mer: Luftfuktighet, sprøyting og ventilasjon

## Helse og vanlige feil

En stor varan har få, men alvorlige helseproblemer. De typiske er:

- Fedme og fettlever, når gnagere blir hovedføde eller dyret overfôres. Vei dyret og varier fôret.
- Urinsyregikt, som er en hyppig dødsårsak hos varaner i fangenskap.
- Beinsykdom ved for lite UVB, kalk og vitaminer, særlig hos unge, raskt voksende dyr.
- Hudinfeksjoner i skjellene ved stillestående, fuktig luft.
- Bakteriell infeksjon i bittsår og munnbetennelse. Rengjør alle sår, og kontakt veterinær.
- Brannskader fra uskjermede varmelamper og varmesteiner.
- Parasitter, hos viltfangede dyr ofte i store mengder, og stresssykdommer etter transport og tilvenning.
- Eggleggingsvansker hos hunner uten en egnet redeplass.
- Salmonella, som kan smitte til mennesker.
- Problemer ved klekking, for eksempel blødning fra navlen.

Dyr i handelen har i stor utstrekning vært viltfangede, men arten oppdrettes nå jevnlig. Oppdrettede, håndtamme dyr er lettere å omgås og har færre parasitter, mens viltfangede dyr ofte kommer med parasitter og stress og bruker tid på å falle til ro. Et friskt dyr er kraftig og aktivt, har klare, åpne øyne og ingen sekret fra nese eller munn; et sløvt dyr kan virke tamt, men være sykt. Søk veterinær med erfaring på krypdyr hvis dyret går ned i vekt, nekter å ete eller virker sløvt.

Les mer: Typiske sykdommer og tegn på sykdom Les mer: Kjøp av dyr: oppdrett, viltfangst og transport

### Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.